

PRECIZĂRI PRIVIND SEMANTISMUL ȘI RĂSPINDIREA
TERITORIALĂ A UNOR CUVINTE LATINE DIN TERMINOLOGIA
VITICOLĂ: AUĂ, LĂURUSCĂ, POAMĂ

DE
ION NUTĂ

Unul dintre cele mai importante cuvinte în terminologia viticolă, moștenite din limba latină, este, fără îndoială, *auă* sau *auă* s.f. (< lat. *ūva*, „strugure” : vegl. *goīva*, engad. *ūya*, sard. *ua*, friul. *uve*, it., sp., pg. *uva*; obwald. *lieua*, „Zäpfchen im Halse” = omușor, engad. *üi*, „Weinbereere” = boabă de strugure; REW³ 9104; vezi și CDDE, DA, CIORANESCU. Diminutivul *ăvăla*, „Kleine Traube” = strugurel, strugure mici, a căpătat în limbile românece sensul „Zäpfchen im Halse” = omușor. În română este alestat numai sensul primar „strugure”. Cuvântul a ieșit din circulație în cea mai mare parte a teritoriului dacoromân, fiind astăzi ceea ce se numește un element arhaic. Cuvântul latin apare în dacoromână (*ăuo*, *ăuă*, *ăvăla*), în dialectul aromân (ăluă, auă) și în dialectul meglenoromân (ăuă, ăuă ăvăla) cu sensul „strugure”.

Primele atestări ale cuvântului se întâlnesc în dacoromână în textelete rotacizante (*și sănge de auo bea viru*, PSALT. SCHL, ed. I. Bianu, 492; ed. I. A. Candrea, 314/10; v. și DENSUSIANU, ILR, II, 67, 313; DA) iar apoi și în alte monumente de limbă ulterioare textelor maramureșene, dintre care amintim: *Cazanile lui Coresi* din 1564 și 1580 (cf. DENSUSIANU, ILR, II, 359), *Psaltirea lui Coresi* din 1577 (*și singe de auo beă vin*, ed. B. P. Hasdeu, 412/14; v. și GCR, I, 15/23; DENSUSIANU, ILR, 67, 313), PALIA (*la-vă in vin pesmîntul său și in singele aiei ūmbariul său*, ed. Viorica Pamfil, 1968, 174/13; v. și GCR, I, 37/7; DENSUSIANU, ILR, II, 96; DA), *Noul testament* (*și culege strugurî viei pămîntului*: *că s-au copăt auă*, Apocalipse, capitolul XIV, 18–19, p. 314; v. și CCR, 100; DA), Mardarie Cozianul, *Lexicon slavo-românesc (strugur de ăuo)*, ed. Crețu, 768; v. și DA) s.a.

Înregistrarea cuvântului *auă* în tipărituri apărute în alte provincii decât Maramureșul (în Muntenia, de exemplu) a fost explicată prin influența textelor rotacizante (v. IVĂNESCU, *Elemente*, p. 25, care explică prezența substantivului *auo* în *Psaltirea lui Coresi* din 1577 prin influența acestor texte), dar nu trebuie exclusă nici posibilitatea circulației, chiar restrinse, a termenului latin în grajuri, de unde autorii tipăriturilor respective l-au putut cunoaște. În plus, termenul apare, în secolul al XVI-lea și în alte tipărituri (v. PALIA), aşa că el putea proveni la Coresi, de exemplu, nu numai din Maramureș (v. GHETIE, *Începuturile*, p. 124).

În ceea ce privește întrebuințarea lui în limba vorbită, putem fi siguri că *auă* era răspândit pe o arie mai largă în Maramureș (dovadă, prezența în textelete rotacizante), Transilvania și Banat și mai puțin în celelalte regiuni dacoromâne, unde a căpătat o întrebuințare mai mare fie în urma migrațiilor de peste munți (cf. IVĂNESCU, *Elemente*), fie, mai ales în Oltenia și Muntenia, datorită contactului cu populațiile din sudul Dunării, unde cuvântul, cu sensul din limba latină, se mai păstrează încă și astăzi: în arom.: *auă, auăă* (PAPAHAGI, *Dictionar*, 242–243; *un arăpune di auăă* „un ciorchine de strugure”), meg. *ăuă, ăuăă, ăvăla* (CAPIDAN, *Meglenoromână*, III, 321; PAPAHAGI, *Dictionar*, 243).

Într-o măsură mai mică putem accepta chiar și rolul tipăriturilor în ceea ce privește circulația cuvântului *auă*, măcar într-un cerc restrins de populație, cititorii ai cărților religioase, deși, pentru o zonă mare a dacoromânei, termenii de bază încep să fie *strug(e)*, *strug* sau *păină*.

Trebuie să admitem, de asemenea, ipoteza că *auă* a circulat în limbă concomitent cu *strugur(e)* (v. ambele forme în PALIA, 137/25, 27; 174/13) și că răspândirea lui era legată,

poate, numai de anumite centre, unde cultivarea viței de vie constituia principala ocupație a locuitorilor.

Cu timpul, *auă*, cu sensul „strugure”, a început să fie cunoscut din ce în ce mai puțin (dovadă stă și faptul că în *Noul testament* cuvântul necesită explicații marginale : *aua = poama*, p. 314) și a mai apărut doar izolat, mai ales în construcții sintagmatice cu valoare de determinant pe lîngă s.m. *strugur(e)* care are sensul de „ciorchine” (*strugur de auă*, în *Lexiconul lui Mardarie Cozianul*). Pentru *strugure* = „ciorchine”, vezi și forma moldovenească de astăzi, *strugur(e) de poamă*). El a dispărut treptat, locul său fiind luat de *strugur(e)* (Muntenia, Oltenia, Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș, sudul Dobrogei și, izolat, pe întreg teritoriul dacoromân), *poamă* (Moldova, nordul Dobrogei și nord-estul Transilvaniei) și *strug* (izolat, în nordul Moldovei).

S-a dezvoltat însă un sens nou al lat. *ūpa*, acela de „varietate de struguri”, înregistrat într-o astăzi în localități din jud. Dolj, Olt și Teleorman. Cuvântul, cu sensul acesta, atestat de B. P. Hasdeu în 3 localități ale jud. Dolj (Calopăr : H V 97^v, Locusteni-Daneți : H V 293^v și Secui-Tease : H V 433^v) și două ale jud. Teleorman (Năvodari-Seaca : H XIV 64^v și Voievoda-Furculești : H XIV 300^v) și de Nic. Densușianu (Secui-Dolj : D. ms. 4547, 108^v, Măgurele-Teleorman : D. ms. 4548, 251^v, Voievoda-Furculești-Teleorman : D. ms. 4548, 320^v) denumește o varietate de struguri cu boabele mici, dese, de culoare albă („ce se asemănă cu cel alb, cu deosebire că boabele sunt mai mici și mult mai dese așezate pe ciorchin” : Voievoda-Furculești-Teleorman) care se asemănă cu *berbecelul* („sau cum i se zice în alte părți și *berbecel*, este un strugure cu boabele mărunte și dese” : Năvodari-Seaca-Teleorman).

Cercetările efectuate de noi în aceste regiuni au scos la iveală existența cuvântului încă în alte 15 localități ale județelor menționate (Dolj : Birca, Gingiova, Ostrovani, Radovan, Sadova, Segarcea ; Olt : Gostavătu, Ianca, Radomirești, Rusănești ; Teleorman : Bogdana, Ciupereni, Crângu, Plosca, Scriosteia), fapt care stabilește o arie de răspândire mult mai vastă și demonstrează faptul că acest cuvânt este încă frecvent și astăzi în graiurile populare din Oltenia și vestul Munteniei.

Isolat, cuvântul a fost înregistrat în două localități din Moldova, Slobozia-Ciurea-Iași (*auă*) și Trușești-Botoșani (*auă*), unde denumește o varietate de struguri cu boabele dese, mărunte, cu miezul dulce și aromat, de culoare albă.

Din aceste date ar rezulta că : 1. termenul din textele vechi sudice putea avea o bază dialectală și în graiurile de aici, cum să mai spus ; 2. este un exemplu tipic de arhaism lexical ; înainte de a „muri”, cuvântul cunoaște modificări semantice, din cauza concurenței altor sinonime ; 3. a rămas în anumite sintagme : *strugure de auă* ; 4. corpul fonetic redus, alături de concurența sinonimică, a determinat dispariția lui ; 5. istoria acestui cuvânt seamănă cu cea a altor elemente latine pe cale de dispariție, cum ar fi *vindre* (< lat. *vener*, -ris), *păraș* = împăratuș (< lat. *palatum*) etc.

LÄURUSCĂ s.f., adj. (< lat. *labrusca* „wilde Rebe“ = viață sălbatică, păstrat cu acest sens, în afară de română, în dial. tosc. : *abrostolo*, *abrocco*, *abrostine*, logudorez : *agrusta*, în sp. și pg. : *labrusca* ; vezi REW³ 4814. Derivatul vegl. *abastrai* a căpătat sensul „eine Art Traube“ = un soi de strugure (ca și *ūpa*). O evoluție semantică asemănătoare întâlnim și în cazul reprezentantului rom. *läuruscă* care, mai mult chiar, a căpătat și sensul „aguridă“) denumește, în general, viață sălbatică, cu boabele mici, de culoare neagră și este răspândit cu acest sens primar pe întreg teritoriul dacoromân, sub diverse variante fonctice.

1. S.f.

1.1. Variante cu *l* (etimologic) : *laorúscă* (jud. Vaslui ; H VI 152^v, BD 182), *laurúscă* (Moldova ; ORG. LUM. XXXII 173, CALINDARIU 1859 17, H XV 143^v, PVS 86, BBH 130, BD 181), *läurúscă* (general ; BF 208, H XIII 50^v, XIV 435^v, PI 217, CDDE, DA, GLB 113, PP 339, PVS 86, CIORANESCU, BD 182, GO 12, CG 89, DL), *läortúscă* (Banat ; CDDE, DA), *leorúscă* (Banat ; CGr. I, PVS 86, LEXIC REG. 236, BD 181), *leurúscă* (Banat ; H XVIII 301^v, CGr. I, CDDE, DA, PVS 86, BD 181), *lourúscă* (Caras-Severin ; PVS 86).

1.1.1. Forme refăcute sub influența derivatelor în *-useă* (cf. și CDDE, DA), dar și, probabil, de la pluralul *läurúște* etc. (cf. și DA), deși acesta este puțin uzitat : *laurúscă* (Moldova, Oltenia ; CN 567, PF, PVS 86, BD 182), *läurúșcă* (Muntenia ; REW³ 4814, CN 1062, DAMÉ, T. 184, DAMÉ, T. 36, CDDE, DA, CO, GLB 113, DG 207, BD 182), *leorúscă* (Banat, Hunedoara ; CDDE, BD 181), *leurúscă* (Transilvania, Banat, Mehedinți ; CDDE, DA, PVS 86, BD 182) *lourúscă* (Najdăș-Caras-Severin ; BD 181).

1.2. Variante cu *r*, datorate asimilației (*l-r > r-r* ; cf. CDDE) și, prin etimologie populară, prin apropierea de *rouă* (cf. DA) și eventual de adj. *rău* : *räurúscă* (Moldova, Transilvania :

BF 208, H. VIII, 187^r, PI 217, GLB 113, CDDE, DA, PVS 86, BD 181, CC 89, DLR), *rourușcă* (Iași ; H VIII, 152^r), *rouarușcă* (Bistrița-Năsăud ; PF, PVS 86, BD 181), *rourușcă* (Moldova ; H XV 142^r, DA, GLB 113).

1.2.1. Forme refăcute sub influența derivatelor în -ușcă, de la pluralul *răuruște* etc. și, prin etimologie populară, prin apropierea de *rouă* (cf. PUȘCARIU, L.R. II 349, DA, CIORANESCU) : *răurușcă* (Moldova ; CN 972, CDDE, DA, PVS 86, BD 181, DLR), *raurușcă* (Huiedin-Cluj ; PVS 86), *riurușcă* (Cluj ; BF, BD 181), *rourușcă* (Transilvania ; REW³ 4814, CDDE, CIORANESCU, PUȘCARIU, L.R. II 349, BD 181^r).

1.3. Variante formate prin metateză : *lărăușcă* (< *lărușcă* ; Olt ; CO), *lărăușcă* (< *lărușcă*, cf. PUȘCARIU, L.R. II 150 ; Transilvania ; CO), *rărăușcă* (< *rărușcă* ; Iașca-Olt ; CO), *rărăușcă* (< *rărușcă* ; Iașca-Olt ; BD 182), *rălușcă* (< *rălușcă* ; Olt ; CO).

1.4. Forme sincopate : *laurușcă* (Hunedoara ; PVS 86, BD 181, PF), *rarușcă* (Cricău-Alba ; PF, BD 181), *rălușcă* (Girbău-Cluj ; BD 182).

1.5. Alte forme : *laurușă* (Vaslui ; H VI 15-), *raurușă* (Epureni-Vaslui).

2. Adj. : *strugure de lărușcă* (Transilvania), *struguri de lărușcă* (Muntenia, Transilvania ; H XIII 495^r), *struguri dde raurușcă* (Vaslui, Liești-Galați ; H III 13^r), *poamă raurușcă* (Tulcea, Vaslui ; H XIV 463^r), *poamă lărușcă* (Moldova), *poamă lăruștă* (Galați ; H III 260^r), *poamă raurușcă* (Moldova), *struguri cu poama rourușcă* (Iași ; H XVI 320^r).

3. Relativ recent, forma de bază și unele variante fonetice au căpătat și alte sensuri.

3.1. *Leorușcă* (Banat), *leurușcă* (Banat) și *lărușcă* (Moldova) „aguridă“.

3.2. *Laurușcă* (Botoșani), *lărușcă* (Botoșani) și *rărușcă* (Iași, Botoșani, Hlăpești-Neamț) „varietate de struguri timpurii, cu boabele mărunte, rotunde, de culoare albă sau neagră“.

Ca și auă, *lărușcă* este un cuvînt tot mai rar folosit, un arhaism pe cale de dispariție dovedă, mulțimea variantelor și modificările semantice cauzate de concurența altor termeni și sintagme (*vie, viță sălbatică*) sau de întrebunțarea din ce în ce mai rară a obiectului pe care-l denumește.

POAMĂ s.f. (< lat. *poma*, pl. subst. neutru *pōmum*, trecut la decl. I sg.f., „Baumfrucht“ = fruct al unui pom. În alte limbi române a căpătat sensul „măr“ : sicilian., calabro., *pomu*, engad. *pom*, fr. *pomme*, pg. *poma* ; cf. REW³ 6645. Sensul general a fost preluat din cuvîntul *fructus* „rodul comestibil al arborilor fructiferi“ ; p. gener., „fruct al oricărei plante“. Sensul specializat „strugure“, „rodul viței de vie“, s-a răspândit în Moldova și în regiunile limitrofe : nordul Dobrogei, nord-estul Transilvaniei.

Atestat în monumente vechi de limbă (*Noul testament*, 314 ; BIBLIA, 105^{1/22}), cuvîntul se pare că a circulat inițial urmat de determinări sau în sintagme care ajutau la diferențierea sensului de „rod al oricărui pom“, de acela de „rod al viței de vie“ : *poamă de vie* (MN 136, ALRM, sn, I, h. 152, DLR ; vezi și formele întîlnite frecvent astăzi în Moldova și Bucovina), *poamă din vie* (AMIRAS, LET. III 112/8, ALRM sn, I, h. 152, DLR), *poamă de struguri, unde strugure = „ciorchine“ (de vie)* (PST 4, ALRM sn, I, h. 152/728, DLR ; vezi și formele întîlnite astăzi în Moldova și Bucovina).

Alteori, tot în sintagme, *poamă* devine determinant, fiind precedat de *strugure „ciorchine“ ; un strugur de poamă* (BIBLIA, 105^{1/22} ; vezi și atestările de astăzi din Moldova și Bucovina)

Treptat, concomitent cu sintagmele și formațiile următoare de determinări semanlete, cuvîntul *poamă* începe să fie întrebuită independent, să denumească singur „rodul viței de vie“ și să ajungă sinonimul mai des întrebuitării *strugure* din celelalte provincii (vezi *poamă* în : *Noul testament* 314, DI 60, LM 90, FDA II 32, DD 228, HV 90, BLB, DAMÉ, T., SP, PCI 29, PI 217, PST 4, CCP 137, CO 15, BD 182 etc.).

Mult mai tîrziu, cînd încep să se facă diferențieri între soiurile de struguri, s.f. *poamă* este urmat de determinări care indică varietatea : *poamă albă, poamă busuiocă, poamă fetească, poamă grăsă, poamă neagră, poamă păsărească, poamă seină, poamă tămîitoasă, poamă verde, poamă vulpe* etc.

Cit privește unul dintre sensurile date de DLR, pe baza a două citate, (v. și DEX), anumite „viță de vie“, acesta este inexact, pentru că *strugur(e) (de poamă)* înseamnă „ciorchine“ (de poamă), „ciorchinele rodului viței de vie“ (v. această formăție citată adesea în H I-XVIII și folosită frecvent astăzi în Moldova și Bucovina). Nicăieri (și cu atît mai mult în Moldova) și niciodată, *poamă* nu a numit viața de vie. Autorii DLR comit această eroare, poate, și datorită aptului că citatul din BIBLIE, dat ca exemplu, este incomplet, ei eliminînd utilul cuvînt pentru a justifica, se pare, cit de cît, sensul propus. Iată citatul complet : *și au tăiat de acolo viță și un strugur de poamă du pe dinsa* (BIBLIA, 1688, *Numerele*, cap. 13, vers. 24).

BIBLIOGRAFIE¹

- BBH
BD
BF
BLB
CALINDARIU
CC
CCP
CGr, I—II
CIORANESCU
CN
CO
D
DD
DG
DI
FDA II
GHETIE, Începuturile
GLB
GO
HV
IVĂNESCU, Elemente
LM
MN
ORG. LUM.
PAPAHAGI, Dicționar
PCI
PF.
PI
PP
PST
PVS
SP
- = D. Bernaz, C. Hogaș, A. Billeau, *Tratat de viticultură*, I, Huși, 1937.
 = Al. Borza, *Dicționar etnobotanic*, București, 1968.
 = D. Brandza, *Prodromul florii române sau enumerăriunea plantelor pînă astăzi cunoscute în Moldova și Valachia*, București, 1879—1883.
 = D. Brandza, *Limba botanică a ţărănatului român*, în „Columna lui Traian”, nouă serie, III, 1882, nr. 1, 2, 3, 4 — 5, 7 — 9.
 = „Calindariu pentru poporului-român”, Brașov, 1858, 1859.
 = Gh. Ungureanu, Gh. Anghel, Constat. Botez, *Cronica Cotnărilor*, București, 1971.
 = Gh. Cardaș, *Cinsece poporane moldovenești*, Arad, 1926.
 = Lucian Costin, *Graful bănățean*, I, Timișoara, 1926; II, Turda-Severin, 1934.
 = Alejandru Cioranescu, *Diccionario etimológico rumano*, fasc. I—VI, Biblioteca filológica, Universidad de la Laguna, 1958—1961.
 = G. Crăiniceanu, *Nomenclatura româno-latînă-din istoria naturală*, II, *Nomenclatura botanică*, în „Convorbiri literare”, an. XXII, 1889—1890, nr. 4, 6, 7, 10, 11, 12.
 = I. A. Candrea, *Graial din Tara Oașului*, București, 1907.
 = Nic. Densusianu, *Răspunsuri la Cestionariu despre tradițiunile istorice și antichitățile ferilor locuite de români*, partea I, București, 1893, ms. nr. 4545—4554, 4557.
 = V. Drăghici, *Doctorul și iconomul casnic sau Rețeti pentru tot soiul de boli omenești*, Iași, 1858.
 = Constantin C. Diculescu, *Die Gepiden*, I, Leipzig, 1922.
 = Manuil Drăghici, *Iconomia rurală și dunesnică, sau învățătură pentru lucrarea pămîntului și îmbunătățirea gospodării de cimp și de casă*, Iași, 1834.
 = Leon Filipescu, *Dascălul agronomiei sau minăducătorul practic în toate ramurile economiei*, partea a II-a, Iași, 1844.
 = Ion Ghetie, *Începuturile scrisului în limba română*, București, 1974.
 = Artur Gorovei și M. Lupescu, *Botanica poporului român*, Folticeni, 1915.
 = Constantin C. Giurescu, *Istoria podgoriei Odobeștilor*, București, 1969.
 = B. P. Hasdeu, *Originea viniculturii la români*, în „Columna lui Traian”, an. V, 1874, nr. 4, p. 89—95.
 = G. Ivănescu, *Elemente maramureșene în limba tipăriturilor lui Coresi*, în „Studii și cercetări științifice”, Iași, an. X, nr. 1—2, p. 19—31.
 = D. Litinski, *Manual de agronomie practică pentru Moldova*, Iași, 1835.
 = S. Fl. Marian, *Nasterea la români*, București, 1892.
 = „Organul luminarei”, 1847, nr. XXX—XXXV.
 = Tache Papahagi, *Dicționarul dialectului aromân general și etimologic*, ediția a II-a, București, 1974.
 = Tudor Pamfile, *Cimitirurile românilor*, București, 1908.
 = I. Prodan, *Flora*, ediția a II-a, Cluj, 1939.
 = Tudor Pamfile, *Industria casnică la români. Trecutul și starea ei de astăzi. Contribuții de arăd și tehnica populară*, București, 1910.
 = Zach. C. Panțu, *Plantele cunoscute de poporul român. Vocabular botanic cuprinzînd numirile române, franceze, germane și științifice*, ediția a II-a, București, 1929.
 = Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români. Sărbătorile de toamnă și postul crăciunului*, București—Leipzig—Viena, 1914.
 = Emil Pop, *Vitis Silvestris Gimel în România*, în „Buletinul Grădinii botanice și al Muzeului botanic de la Universitatea din Cluj”, vol. XI, nr. 3—4, p. 78—93.
 = Ion al lui G. Sbiera, *Povești populare românești*, Cernăuți, 1886.

¹ Bibliografia cuprinde numai lucrări care nu figurează sau au alte sigle în DLR.

FRECVENTĂ VERBELOR PE CONJUGĂRI ÎN UNELE TEXTE ROMÂNEȘTI

DE

C. DIMITRIU

§1. Preocupindu-ne de limba din *Codicile popii Bratul* în comparație cu alte texte românesti¹, ni s-a părut util să prezentăm și frecvența² celor patru conjugări tradiționale³ în unele din texte vechi și moderne cercetate (este vorba de CPB = *Codicile popii Bratul*; CV = *Codicile Voronezean*; CT = *Tetraevanghelul lui Coresi*; SB = *Balagul lui M. Sadoveanu*).

În lucrarea de față pornim de la faptul că, deși limba română conservă foarte bine cele patru conjugări din limbă latină (vezi articolul citat în nota 3), totuși repartizarea verbelor românești în conjugări este specifică limbii române, fiind diferită de aceea din limbă latină. Că așa stau lucrurile rezultă din compararea repartizării pe conjugări a tuturor verbelor românești și latinești inserate în dicționarele uzuale ale acestor limbi. Pentru limbă latină, am numărat toate verbele inserate în *Dicționarul latin-român*, publicat în 1962 de un colectiv condus de Rodica Ocheșeanu, iar pentru limba română am apelat la datele oferite de Alf Lombard în *Le verb roumain* (Lund, 1954–1955, p. 1 117)⁴. Cele 5147 de verbe latinești din dicționarul citat și cele 5905 verbe românești luate în discuție de Alf Lombard se repartizează în felul următor:

¹ Vezi articolele pe care le indicăm în *Frecvența timpurilor în unele texte românești* AUI, XXVIII, 1981, p. 55, nota 2. În lucrările menionate ne-am preocupat în special de locul pe care-l ocupă *Codicile popii Bratul* în raport cu alte texte din epoca vechie a limbii române. Pentru a avea un termen de comparație din epoca modernă, ne-am oprit la o operă unde apar, *moderat*, toate categoriile de elemente lexicale existente în limba românească (neologice, populare, regionale etc.). Având în vedere această selecție a textelor, concluziile ce rezultă din cercetarea întreprinsă de noi vizează prin excelență textele cercetate.

² Problema frecvenței conjugărilor a stat mereu în atenția specialiștilor, iar recent Arthur Beyrer a publicat un articol (*Pozitia conjugării a II-a și a III-a în limba română*, SCL, XXVI, 1975, nr. 1, p. 13–26) în care, reinterpretând date în general cunoscute (vezi *art. cit.*, p. 13 sqq), susține – împotriva opiniei curente – că conjugările a II-a și a III-a „își păstrează viabilitatea actualmente tot atât de bine ca și în perioadele de dezvoltare din trecut” (*art. cit.*, p. 26). Gr. Brâncuș, în *Productivitatea conjugărilor în română actuală* (SCL, XXVII, 1976, nr. 5, p. 485–491), cercetind totalitatea verbelor din ultima lucrare lexicografică românească completă, *Dicționarul explicativ al limbii române* (București, 1975), găsește că „singurul tip verbal productiv în română de astăzi este cel caracterizat prin sufixul -a la infinitiv” (*art. cit.*, p. 491). Pentru statistici pe baza unor dicționare românești mai vechi (cum ar fi *Dicționarul limbii române literare contemporane*, *Dicționarul limbii române moderne*), vezi Maria Iliescu, *La productivité de la IV e conjugaison dans les langues romanes*, în „Requête d'études romanes”, București, 1959; Al. Graur, *Tendințele actuale ale limbii române*, București, 1968, p. 189 sqq.

³ Pentru punctul nostru de vedere în această privință, vezi *Observații în legătură cu clasificarea verbelor românești în conjugări*, LR, XVII, 1968, nr. 4, p. 291–301.

⁴ Precizăm că datele oferite de Alf Lombard pe baza unor lucrări lexicografice mai vechi (H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, București, 1903–1924; *Dicționarul limbii române* publicat de Academia Română cu începere din 1913; *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea românească”*, elaborat de I. - A. Candrea, București, 1931) diferă de aceleia oferite de Gr. Brâncuș pe baza *Dicționarului explicativ al limbii române* (la Gr. Brâncuș conjugarea I are 3 284 de verbe, adică 56,75%, conjugarea a II-a 51 de verbe, adică 0,54%, conjugarea a III-a 260 de verbe, adică 4,47%, iar conjugarea a IV-a 2 212 verbe, adică 38,24%). În articolul de față ne-am